

V.O.B.o.W.

nr. 107
augustus 2020

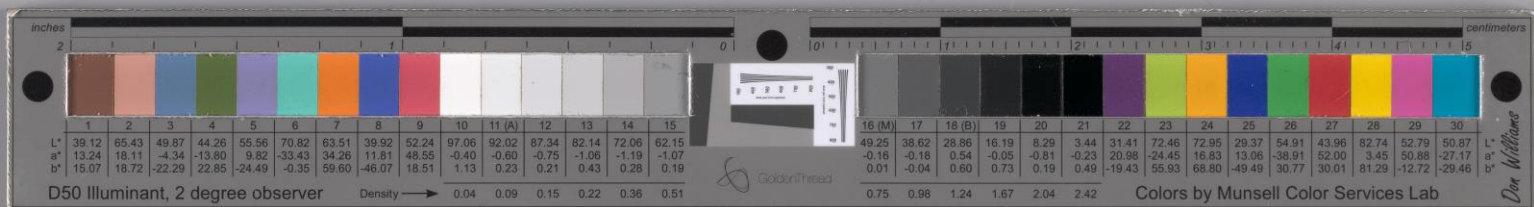
België-Belgique
P.B.
8800 Roeselare 1
BC 6675
P 409155

WEST-VLAAMSE ARCHEOKRANT

West-Vlaamse Archeokrant: Driemaandelijks tijdschrift, jaargang 28,
afgiftekantoor Roeselare, Uitgever: V.O.B.o.W. vzw & WAR

Ondernemingsnummer: 414135857

Maatschappelijke zetel: Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare
Verantwoordelijke uitgever en verzending: Jozef Goderis
Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare (Rumbeke), 051/22.27.20

WEST-VLAAMSE ARCHEOKRANT

nr. 107
augustus 2020

COLOFON

Redactie: Jozef Goderis, Hendrik Hameeuw
Adres: Bergeikenstraat 48, 8800, Roeselare - Rumbeke, 051/22.27.20

Werkten mee aan dit nummer: Johan Buyse, Roland Frits Coghe, Jozef Goderis, Hendrik Hameeuw, Jean Luc Putman, Piet Swimberghe en Jos Vanackere

Vormgeving: Hendrik Hameeuw, Jozef Goderis.
Foto's en illustraties: Jozef Goderis, Hendrik Hameeuw en Jean Luc Putman

V.O.B.o.W.-lidmaatschap 2020: wordt betaald op rekening BE 22 4669 1679 9147 (BIC KREDBEBB) van V.O.B.o.W.-vzw. Vaste leden betalen € 26. Gewone leden € 21. De vier Archeokranten per jaar zijn ook voor niet-leden beschikbaar voor €12. Zij verschijnen in februari, mei, augustus en november.

Inleveringsdatum bijdrage eerstvolgende nummer: vóór 15 oktober 2020.

Verzendingsdienst West-Vlaamse Archeokrant:
Jozef Goderis, Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare. 051/22.27.20 jozef.goderis@skynet.be

Copyright 2020, West-Vlaamse Archeokrant - Jozef Goderis en Jos Vanackere

Overname is toegelaten mits verwijzing naar onze uitgaven. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn bijdrage. Voor gehele of gedeeltelijke overname is voorafgaande toestemming van de auteur vereist.

V.O.B.o.W. vzw is aangesloten bij Herita: krachtenbundeling Erfgoed Vlaanderen, Het Forum voor Erfgoedverenigingen en Open Monumentendag Vlaanderen

www.vobow.be

INHOUD

Voorwoord	97
Kemmelbergonderzoek 2.0: Etruskisch wasbekken en zout in wegwerpverpakking <i>J.L. Putman</i>	98
Twee zoeksluven in een tuin en een pakhuis in de Verwerijstraat te Roeselare (1) <i>J. Goderis</i>	104
Verwerijstraat: inheemse keramiek (2) <i>J. Goderis</i>	110
Het steengoed uit de Verwerijstraat te Roeselare (3) <i>J. Goderis</i>	117
Majolica in de Verwerijstraat te Roeselare (4) <i>J. Goderis</i>	121
Archeo in de Pers	128
Archeo te Kijk	137
Tijdschriften	141
Boekbesprekingen	145
Uitsmijter: Archeologie van achter de computer, meer of minder?	148
Activiteitenkalender V.O.B.o.W. najaar 2020	151

HET STEENGOED UIT DE VERWERIJSTRAAT TE ROESELARE (DEEL 3)

Jozef Goderis
tekst, tekeningen en foto's⁴

Steengoed vormt de belangrijkste groep aardewerk binnen de laat-middeleeuwse geïmporteerde aardewerksoorten. Het is een soort aardewerk, dat op een hoge temperatuur gebakken wordt, zodat het baksel gedeeltelijk of volledige 'sintering' ondergaat. Het betreft een keramieksoort gemaakt uit een mengsel van klei en zand, dat op een hoge temperatuur (1280° C. of meer) zijn smeltpunt bereikt. Het baksel voelt zeer hard aan en is praktisch ondoorlaatbaar voor vloeistoffen. Om de waterdichtheid nog te verhogen, werd op het einde van het bakproces keukenzout in de oven gestrooid (niet te herhalen in een elektrische oven, want dit zou de weerstanden in de oven aantasten). Door de toevoeging van keukenzout krijgt het voorwerp een glanzende oppervlakte en is als het ware pokachtig en vergelijkbaar met de textuur van een sinaasappelschil.

Steengoed dat bij opgravingen in de lage landen wordt aangetroffen, werd vooral geproduceerd in het Rijnland. Het kan opgedeeld worden naar gebied van herkomst, kleur van de scherf of engobe (kleislib), vormkenmerken. De belangrijkste productiecentra uit het Rijnland zijn Siegburg, Langerwehe, Raeren, Aken, Keulen en Frechen.

Hieronder een overzicht van het steengoed aangetroffen in Roeselare, te Verwerijstraat opgravingen in 1987-88.

Schenk- & drinkgerei late middeleeuwen

Als eerste bekijken we een kruik of schenkan (Fig. 20): Diameter rand 8,5cm; interieur rode scherf, exterieur grijs glanzende glazuur; tweeledige staande oor, breedte 3,5cm; draairibbels met breedte van 1 tot 1,2 cm; Rolstempel-versiering op de bovenrand en op de overvloei van hals naar schouder. Datering 14de-15de eeuw, herkomst kan Siegburg zijn.

Fig. 20 - Bovenkant van kruik of schenkan in steengoed

⁴ Dank aan kunsthistoricus Piet Swimberghe om het nalezen van dit artikel.

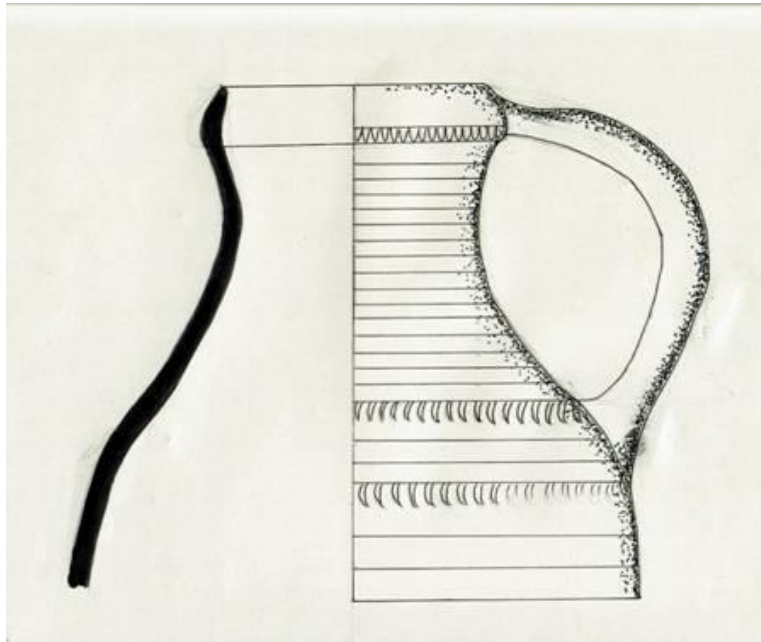

Fig. 21 – Tekening van de kruik of schenkkkan in steengoed

Fig. 22– Schnelle of drinkbeker met verticaal aangebracht handvat (afgebroken)

Schnelle (Fig. 22) met afgeschuinde rand, met daaronder een ribbel; platte basis. Steengoed met grijs zoutglazuur; Kobalt - blauwe horizontale strepen. Hoogte 10cm; diameter rand 6,5cm, diameter basis 7,5cm. Afkomst is Bouffiuux, datering kan geplaatst worden in laat 18de, vroeg 19de eeuw.

Van een eivormige beker (Fig. 23) rest enkel het onderste gedeelte. Extern: beige glazuur, intern: bruin; draairibbels van ongeveer 1cm breedte; standvinnen. Diameter van de bodem: ± 7 cm. De herkomst is mogelijk Siegburg: 14de-15de eeuw.

Wat nog rest zijn twee drinknappen. Links op figuur 24 een exemplaar waarvan alleen de onderkant is bewaard, rechts een quasi volledig bewaard exemplaar.

Betreft deze laatste, de diameter rand: 10cm, diameter bodem 4,5cm, slordig aangebrachte standvinnen; grijs steengoed met verticale rand en een ribbel op 2,5cm van de bovenrand. Op de bovenband langs weerszijden twee vlekken van ijzeroxide. De herkomst is wellicht Siegburg; datering 14de-15de eeuw.

De producten van verschillende productieplaatsen kunnen zeer sterk op elkaar gelijken. Elke regio heeft zo zijn eigen kenmerken. Pottenbakkers namen modellen van elkaar over of deden bij verhuis vormideeën mee. Daarnaast gebruikte men in Frechen en Keulen klei uit dezelfde kleigroeve. Potten vervaardigd met dezelfde klei gaven dan

aanleiding tot ongeveer een zelfde baksel. De herkomst van dergelijk steengoed is dan enkel aan de vormelijke kenmerken te onderscheiden. Producten uit werkplaatsen in Keulen en Frechen vertonen vaak gelijkaardige vormkenmerken. Herkomstbepaling door hedendaagse onderzoekers is dan ook niet direct evident.

In de late middeleeuwen bezaten de inwoners in Vlaanderen doorgaans steengoed-drinkgerei. Steengoed kreeg de voorkeur boven drinkgerei in hout of metaal en zeker drinkvormen in rood aardewerk zijn te poreus! Steengoed is gemakkelijker om proper te houden en is waterdicht. Steengoedbaksel is echter niet geschikt om met vuur in aanraking te komen. Dus best vooral aangewezen om vloeistoffen in op te slaan (schenkgerei) of om uit te drinken (drinkgerei).

Fig. 23 – bodem van eivormige beker

Fig. 24 – Drinknappen.

Bibliografie

- Beeckman D., Lambrecht G. 2007: *De Cop doorgespoeld. Een 16de eeuwse beerputvulling anders bekeken*. Archeologisch nieuws uit het oud land van Dendemonde, Drukkerij Sintjoris nv, Merendree.
- Bonneure F., Meulemeester J.L. 1997: *Uit aarde en vuur. Keramiek in Vlaanderen*, Tijdschrift Vlaanderen 46/3 (mei – juni).
- De Groote K. 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de -16de eeuw)*, Deel 1 en 2 bijlagen, Relicta – Monografieën en landschapsonderzoek in Vlaanderen.
- Ducret M. 2004: *Puisaye Berry Grès traditionnels*, Musée du grès ancien Prémery naissance d' un musée. Camosine n° 115. Les annales des pays Nivernais. Nevers.
- Ducret M. 2016: *Musée de la Poterie La Borne. Une collection*, Association de Sauvegarde et Protection du patrimoine potier et du site de la Borne.
- Mennicken R. 2002: *Materialen zur Raerenern Töpferei*, Töpfereimuseum Raeren (Belgien).
- Mennicken R. 2009: *Schätze aus Raerener Erde. Katalog des Raerener Steinzeug aus dem Hetjens-Museum*, Deutsches Keramikmuseum Düsseldorf.
- Montjaret P., Ducret M. 2000-2001: *Passion du grès. L' École de Carriès. Collection Leproust*. Fondation Neumann, Gingins 2000 – Suisse; Auxerre 2001 et Nevers 2001. Edition de l' Amateur – Paris 1997.
- Seewaldt P. 1990: *Rheinisches Steinzeug*. Bestandskatalog des Rheinischen Landesmuseums Trier.
- Staatsuitgeverij 1975: *Wat potters bakten*, 's Gravenhage.
- Vandenberghe S. 1990: *De steengoedverzameling van het kasteel te Loppem*.